

Mina erfarenheter av Schweizers vattensnok

(*Natrix natrix schweizeri*, Müller 1932)
i terrarium, dess nuvarande skyddsstatus
och situation i naturen

Av Leif Westrin SHF leif.westrin@chello.se

Foto: © Förf. och Mikael Lundberg SHF

Ormens situation i naturen:

Den för Cykladerna endemiska underarten av den vanliga snoken, Schweizers vattensnok, namngiven efter Hans Schweizer som gjorde ett flertal resor till Milos i början av förra århundradet och var en föregångare som fält-herpetolog och terrariehållare. Ormen kallas även för Milosnok vilket kan vara missvisande då andra snokarter av olika släkten förekommer på ön Milos i Cykladerna, Grekland. Schweizers vattensnok är att betrakta som en av Europas mest hotade ormar på grund av drastiska förändringar i dess livsmiljö men åtnjuter än i dag, ett för det moderna Europa minimalt skydd då den inte ens är upptagen i Artskyddsförordningen eller EUs Habitatsdirektiv, där betydligt vanligare och icke hotade arter förekommer. Jag belyste dess prekära situation redan för tjugo år sedan i min artikel om Miloshuggormen, *Vipera lebetina schweizeri* eller *Macrovipera schweizeri* som den numera heter, i denna tidskrift (Westrin, 83). Till skillnad från Miloshuggormen, vars behov av skydd tidigt uppmärksammades; negligerades Schweizers vattensnok. Miloshuggormens population på Milos räknas i tusentals individer – emedan numerären av

Schweizers vattensnok är mångdubbelt mindre – det har noga undersökts av de svenska forskarna Göran Nilson & Claes André (Mattisson, 96).

Schweizers vattensnoks nutida numerär på Milos är svår att bedöma men torde enligt min bedömning vara något hundratal individer om man gör en positiv bedömning men är sannolikt färre på grund av fortlöpande och eskalerande habitatsdestruktion. Mineralbrytning förekommer i stor skala på ön i en totalt oreglerad omfattning (Nilson et al. 99) utan hänsyn till öns unika fauna vilket är att starkt beklaga. Det värsta scenariot kan tyvärr inte uteslutas, att denna orm redan är utdöd eller på randen till utdöende. När jag besökte ön på sjuttioalet var den redan då mycket sällsynt enligt den lokala ormfångaren Katsoulis och enligt honom hittades endast något ströddjur varje år. De enda personer mig veterligen som funnit *N. n. schweizeri* på Milos i modern tid är den grekiska forskaren Maria Dimaki och svensken Thomas Rådestad. Maria Dimaki har observerat den endast vid några få tillfällen på Milos och beskriver den som mycket sällsynt (pers. medd. 04). Detta är en situation där Habitatsdirek-

tivet borde verka fullt ut för skydd av denna hotade ö och dess endemiska djurliv. Mineralbrytningen torde påverka öns grundvattennivå negativt vilket skett på andra håll, tunnelbygget i Hallandsåsen i Sverige är ett varnande exempel på ingrepp i berggrunden och vad som då kan ske med grundvattnet. Detta gör att öns fåtaliga vattensamlingar riskerar att på sikt försvinna och därmed livsmöjligheterna för vattensnoken och andra faunaelement. Då jag besökte ön i mitten av sjuttio-talet fanns fortfarande några vattensamlingar i närhet av öns flygplats men inga grodor kunde noteras vid detta besök. Den tidigare stabila populationen av Sjögroda (*Rana ridibunda*) är starkt decimerad vilket inskränker artens bytesval till ödlor och eventuellt ungar av smågnagare (Schweizer, 32; Kratzer, 74).

Åtgärdsförslag:

Schweizers vattensnok som klart är att betrakta som nyckelart på Milos bör snarast upptas i Artskyddsförordningen och en grundlig inventering av denna underart av *Natrix natrix* bör snarast genomföras. Vattensamlingar bör restaureras och återställas till tidigare status och nya vatten anläggas. I ett senare skede bör grodor introduceras i nyanlagda vatten och även återinplanteras i restaurerade vatten där de försvunnit. Biotopförbättrande åtgärder för denna nyckelart på Milos kommer klart att förbättra livsmiljön för öns övriga fauna, speciellt fågellivet då ön är en känd rastplats för flyttfåglar. Myndigheterna bör omedelbart stoppa mineralbrytningen på denna ö och finna nya alternativ för brytning. Uppfödningprogram för snoken i fångenskap bör snarast inledas för utplantering på återställda och restaurerade lokaler. En herpetologisk station på Milos bör inrättas där främst ortsbefolkningen kan få arbetstillfällen som personal efter särskild utbildning. Uppföd-

ning på plats är klart att föredra då miljö och klimat naturligtvis är lämpligast på plats och logistiken blir minimal. Överskottsdjur bör placeras hos lämpliga privata uppfödare för skapande av populationer i terrarium, detta för att undanröja illegal fångst av djuret i naturen då den är en av de vackraste underarterna av *Natrix natrix* och den fungerar väl i terrarium. Positiva erfarenheter av denna strategi har noterats för exempelvis San Francisco Gartersnake (*Thamnophis sirtalis tetrataenia*) som numera inte är någon ovanlig syn på terrariemässor, exempelvis Hamm-mässan i Tyskland. Denna strumpebandssnok finns nu i tillräcklig mängd i fångenskap och terrarietekulturen utgör inte längre något hot för den vilda populationen.

Egna erfarenheter

av egeiska vattensnokar i terrarium:

I början av 80 talet hade jag ynnesten och förmånen att förvärva ett par vattensnokar från den Grekiska övärlden som gåva av Thomas Rådestad. Hanen härstammade från Milos och honan från Mykonos. Vattensnoken på Mykonos är mycket närstående *Natrix natrix schweizeri* (Chondropoulos, 89; Rådestad, 84) och den har likartat utseende och biologi. Djuren inhystes i ett lätt steriliserbart och låsbart terrarium av min egen konstruktion byggd av glas med aluminiumram och försedd med dubbelbotten i PVC med utdragbar gömsellåda. Tak och ventilationsöppningar i rostfritt nät. Terrariet hade en bottenyta av 50 gånger 50 cm och en höjd av 40 cm. Som uppvärmning tjänstgjorde en reflektorförsedd 60 W glödlampa i porslinssockel. Terrariet var placerat vid ett fönster i sydostläge och var därmed solbelyst större delen av dagen. Terrariet inreddes med ett stenröse av karststen och som bottenstrat natursand beströdd med eklöv, vilka även delvis fyllde rösets håligheter för ormarnas trygghet plus en

Schweizers vattensnok, *Natrix natrix schweizeri*, hane in situ

foto: M. Lundberg

stor vattensköål med friskt vatten. Ormarnas beteende erinrade starkt om strumpebandsnokars beteende i terrarium och de visade sig vara lika lättskötta, de vackra ormarna solade sig gärna i röset under lampan och i solen. Hanen representerade underartens klassiska rutiga morf i vackert ljusgrått och kolsvart och honan från Mykonos var helt melanistisk (svart). Ormarna utfodrades med insjöfisk och åt gärna hela löjor samt bitar av mört och abborre. De visade sig inte vara främmande för att även äta varmblodiga djur, de åt begärligt pinkies (nyfödda möss) och övermannade även hårbeklädda ännu blinda musungar med lätthet, de förtärde även halv-

vuxna döda möss utan större problem. Enligt litteraturen består dess huvudsakliga föda i naturen av ödlor (Schweizer, 35; Kratzer, 74). Efter att ha övervintrats parade sig mina djur och lade sina ägg i stenröset, då jag var bortrest vid tillfället stod äggen emellertid inte att rädda utan hittades tyvärr uttorkade. Djuren skänktes sedermera till Claes Andréén & Göran Nilson vid Zoologiska institutionen i Göteborg (ZIG), dess vidare öde är för mig i skrivande stund okänt. Denna vackra och intressanta underart av den vanliga snoken kan komma att få en stor roll som terrarie-djur men först måste dess överlevnad i naturen säkras.

Fyndplats för *Natrix n. schweizeri* vid flygplatsen på Milos

Tackord

Jag vill först tacka Maria Dimaki, Mikael Lundberg och Thomas Rådestad som vänligen ställt sina värdefulla erfarenheter av cykladön Milos till mitt förfogande och sist men inte minst Alexander Westerström och Richard Wahlgren för kritiskt läsande av manuskript och givande kommentarer.

Summary

The author discusses the situation of the Milos Grass snake (*Natrix natrix schweizeri*). Proposals for protective measures and comments on factors posing a threat to the future existence of this unique subspecies are made. The keeping and breeding of this subspecies in captivity is described.

Zusammenfassung

Der Autor beschreibt die Situation der Milos Ringelnatter (*Natrix natrix schweizeri*) und Vorschläge zu Schutzmaßnahmen und Bemerkungen über Faktoren, die eine Drohung zu der zukünftige Existenz dieser einzigartigen Subspezies darstellen sind gemacht.

Die Haltung und Zucht dieser Unterart in Gefangenschaft wird beschreibt.

Referenser:

Adamopoulou, C., Valakos, E. D., Legakis, A. (1997): Notes on the diet and reproduction of the Cyclades Blunt-nosed Viper, *Macrovipera schweizeri* (WERNER 1935). - *Herpetozoa* 10 (3/4): 173-175.

Chondropoulos, B. (1989): A checklist of Greek reptiles. II. The snakes. *Herpetozoa* 2 (1/2). 3-36.

Håkansson, T. (1974): Herpetologiska iakttagelser på Cykladerna våren 1974, del 2. - *Snoken* 4(1):10-16.

Kratzer, H. (1974): Beobachtungen über den Nahrungserwerb bei der Milos-Ringelnatter (*Natrix n. schweizeri*) *Salamandra*, Frankfurt a. M. 10(2): 49-54.

Lindfors, P. (1974): Herpetologiska iakttagelser på Cykladerna våren 1974, del 1. - *Snoken* 4(4): 22-33.

Mattison, C. (1996): Saving the Milos viper. - *Reptiles*. 4(9): 93-101.

Mertens R. & Wermuth, H. (1960): Die Amphibien und Reptilien Europas. S.W. Kramer, Frankfurt a.M. 264 s.

Nilson, G. Andrén, C. Yoannidis, Y. Dimaki, M. (1999): Ecology and conservation of the Milos viper, (*Macrovipera schweizeri* Werner 1935). - *Amphibia-Reptilia*, Leiden 20: 355-375.

Rådestad, T (1984): Den vanliga snoken (*Natrix natrix*) i Egeis - en översikt. - *Snoken* 14(1): 6-13.

Schweizer, H (1932): Über *Vipera lebetina lebetina* und *Natrix natrix schweizeri* der Zykladeninsel Milos. - *Bl.f. Aq.-u Terr.kde*, Stuttgart. 43: 358-364.

Schweizer, H (1935). Beitrag zur Herpetofauna der Inselgruppe v. Milos. *Bl. f. aq. -u Terr.kde*, Stuttgart. 46: 8-15.

Westrin, L. (1976): En herpetologisk resa till Grekland. - *Snoken*. 6 (2): 56-58.

Westrin, L. (1983): *Vipera lebetina schweizeri* i behov av skydd. - *Snoken* 13 (1): 3-5.

Terarier. Bromma tidigt åttioital med *Natrix n. schweizeri*, *Elaphe situla* m.m.

